

IZVANREDNA VIJEĆA U SUDOVIMA KAMBODŽE: KOMPROMISNIM RJEŠENJEM DO PRAVDE?

Pregledni znanstveni rad

*UDK 341.492.2(596)
341.645(596)*

Primljeno: 30. lipnja 2012.

Mr. sc. Marin Bonačić *

Dijana Hrstić, mag. iur. **

U Kambodži je u razdoblju od 1975. do 1979. godine, za vrijeme vladavine Crvenih Kmera, ubijeno između 1,5 i 1,7 milijuna ljudi. Uz iznimku nekoliko suđenja, više od 20 godina nije bilo kaznenog progona počinitelja tih zločina. Nakon iskustava s ad hoc međunarodnim kaznenim sudovima, za Kambodžu je razvijen nov model internacionaliziranih kaznenih sudova. Nakon dugih i teških pregovora 2003. godine osnovana su Izvanredna vijeća u sudovima Kambodže. U radu se razmotraju povijesna i politička pozadina nastanka Izvanrednih vijeća te proces osnivanja suda. U središnjem dijelu opisana su njihova temeljna obilježja, posebno ona rješenja koja su nastala kao rezultat kompromisa između međunarodne zajednice i Kambodže. Kako je postignutom rješenju na samom početku upućena kritika da će dovesti do onemogućenja ostvarenja pravde, u radu je proučen i dosadašnji rad Izvanrednih vijeća kako bi se utvrdilo jesu li ta predviđanja bila točna.

Ključne riječi: Izvanredna vijeća u sudovima Kambodže; Kambodža; internacionalizirani kazneni sudovi; hibridni kazneni sudovi; međunarodno kazneno pravo

1. UVOD

Prema procjenama skupine stručnjaka za Kambodžu osnovane Rezolucijom Opće skupštine UN-a 52/135, u tadašnjoj Demokratskoj Kampučiji u razdoblju od 1975. do 1979. godine, tj. za vrijeme vladavine Crvenih Kmera, ubijeno je između 1,5 i 1,7 milijuna ljudi.¹ Unatoč tomu, uz iznimku nekoliko suđenja koja su provele vijetnamske snage nakon svrgavanja Crvenih Kmera, nije bilo kaznenog progona počinitelja tih zločina. Takvo stanje održalo se sve do 2003. godine, kada je potpisan sporazum između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade o progonu zločina počinjenih za vrijeme Demokratske Kampučije.² Prije toga Kambodža je više od 20 godina bila primjer države

* Mr. sc. Marin Bonačić, asistent na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

** Dijana Hrstić, mag. iur., sudska vježbenica na Županijskom sudu u Zagrebu

¹ Report of the Group of Experts for Cambodia established pursuant to General Assembly resolution 52/135 (A/53/850), t. 35.

² Sporazum između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže o progonu prema kambodžanskom pravu zločina počinjenih za vrijeme razdoblja Demokratske Kampučije (*Agreement between the United*

u kojoj nije postojala politička volja za progon počinitelja zločina. Uz to je bilo upitno i je li Kambodža sposobna samostalno provesti suđenja za navedene zločine s obzirom na to da je svrstana među najsiromašnije države svijeta³ te da je riječ o državi čiji je pravni poredak urušen zbog korupcije. Tako je Kambodža 2008. godine prema percepciji korupcije u pravosudnom sustavu bila na 166. mjestu od 180 rangiranih država.⁴

S druge strane, u međunarodnoj zajednici dugo je vremena postojala ideja da počinitelji zločina u Kambodži budu kažnjeni. U međuvremenu su osnovana dva *ad hoc* međunarodna kaznena suda, za bivšu Jugoslaviju i Ruandu, no nakon osnivanja tih sudova u međunarodnoj zajednici više nije bilo političke volje za osnivanjem još jednoga. U tom smislu govori se o „zamoru tribunalima“ Vijeća sigurnosti UN-a.⁵ Takva situacija otvorila je vrata novoj vrsti sudova: internacionaliziranim kaznenim sudovima.⁶ Model internacionaliziranih kaznenih sudova međunarodna je zajednica razvijala upravo za Kambodžu.⁷ Međutim, kako su pregovori trajali jako dugo, prvi sudovi tog tipa bila su internacionalizirana kaznena vijeća na Kosovu i Posebna vijeća za teške zločine u Istočnom Timoru (danas Timor-Lesteu), osnovana 2000. godine. Napokon, nakon dugih i teških pregovora, 2003. godine osnovana su Izvanredna vijeća u sudovima Kambodže (engl. *Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia*, skraćeno ECCC).

U radu će biti razmotrene povijesna i politička pozadina nastanka Izvanrednih vijeća u sudovima Kambodže, a nakon toga bit će prikazan proces osnivanja suda. I jedno i drugo bitno je za razumijevanje rješenja koja su postignuta u pregovorima između Ujedinjenih naroda i Kambodže. Naime, u slučaju sporazumnih sudova rezultat su pregovora često kompromisi, koji, s jedne strane, omogućuju prilagodbu konkretnoj situaciji i prigoda su državi za uključivanje vlastitih shvaćanja o tome kako treba provoditi kaznene progone i što su pri tome prioriteti, ali, s druge strane, u krajnjim slučajevima mogu dovesti i do neispunjenja svrhe osnivanja tih sudova.

Nations and the Royal Government of Cambodia concerning the prosecution under Cambodian law of crimes committed during the period of Democratic Kampuchea) od 6. lipnja 2003.

³ Chhang, Youk, *The Thief of History - Cambodia and the Special Court*; *The International Journal of Transitional Justice*, Vol. 1, No. 1, 2007, str. 157-172, str. 158.

⁴ Gibson, L. James, *Cambodians' Support for the Rule of Law on the Eve of the Khmer Rouge Trials*, *Stanford Public Law Working Paper*, 2009, No. 1491077, str. 1-24, str. 11., citirajući *Corruption Perception Index Transparency Internationala* iz 2008. godine.

⁵ Za pojam se navodi da ga je skovao D. Scheffer, viši savjetnik Stalnog predstavnika SAD-a u UN-u. Skinnider, Eileen, *Experiences and Lessons from „Hybrid“ Tribunals*, Sierra Leone, East Timor and Cambodia, International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, A paper prepared for Symposium on the International Criminal Court, 2007; dostupno na: <http://www.icclr.law.ubc.ca/Site%20Map/ICC/ExperiencesfromInternationalSpecialCourts.pdf> (na dan 25. 6. 2012.) , str. 6., citirajući Cassese, Antonio, *From Nuremberg to Rome: International Military Tribunals to the International Criminal Court*, u: Cassese, Antonio; Gaeta, Paola; John, Jones (ur.), *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*, Volume I, Oxford University Press, 2002., str. 15.

⁶ Navedeni sudovi nazivaju se i hibridnim i mješovitim kaznenim sudovima.

⁷ Linton, Suzannah, *Cambodia, East Timor and Sierra Leone: Experiments in International Justice*, *Criminal Law Forum*, Vol. 12., 2001, str. 185-245, str. 186.

U središnjem dijelu rada bit će opisana temeljna obilježja Izvanrednih vijeća te će biti uspoređena s obilježjima drugih internacionaliziranih kaznenih sudova. Posebno će biti proučena ona rješenja koja su nastala kao rezultat kompromisa između međunarodne zajednice i Kambodže i koja su opisana kao velik ustupak UN-a: „Sklopljen je ugovor koji je u velikoj mjeri kompromis i za koji se čini da u nekim bitnim pitanjima prati želje kambodžanske vlade više nego što prati želje glavnog tajnika.“⁸

S obzirom na to da je postignuto rješenje od samog početka kritizirano jer se smatralo da će dovesti do onemogućenja ostvarenja pravde, u radu će biti proučen i dosadašnji rad Izvanrednih vijeća kako bi se utvrdilo jesu li takva predviđanja bila točna. Toj će svrsi poslužiti prvi pravomoćno završen predmet pred Izvanrednim vijećima, koji je završen u veljači 2012. godine (Predmet 001), ostala tri predmeta u kojima su već donesene neke odluke te druga iskustva s radom suda.

2. POVIJESNA I POLITIČKA POZADINA NASTANKA IZVANREDNIH VIJEĆA

Vladavina Crvenih Kmera počela je u travnju 1975. godine s uspostavom Demokratske Republike Kampučije pod vodstvom Pola Pota. Politika vladajućih išla je u smjeru stvaranja komunističkoga agrarnog društva, koje bi bilo samodostatno i kao takvo oslobođeno stranih i domaćih neprijatelja.⁹ Cilj „Angkara“, odnosno „Organizacije“, bio je dovesti Kambodžu do „nulte godine“ reorganizacijom društva u administrativne jedinice te uništenjem ekonomske, socijalne i kulturne infrastrukture, a sve radi lakše kontrole stanovništva.¹⁰ U tu svrhu bilo je nužno eliminirati upletanje i utjecaj stranih država, ali i utjecaje unutar same države koji su se smatrali neprijateljskima. To se odnosilo ponajprije na intelektualnu elitu, koja je predstavljala posebnu opasnost za režim, ali i na pripadnike Crvenih Kmera, u čijim su se redovima često provodile „čistke“ skrivenih disidenata.¹¹ Za vrijeme vladavine Crvenih Kmera stanovnicima Kambodže sustavno su kršena građanska prava i slobode, počinjeni su masovni zločini prisilnom evakuacijom stanovništva, prisilnim radom u radnim logorima, mučenjem, izgladnjivanjem i ubojstvima. Već je spomenuto da se procjenjuje kako su navedena djela dovela do smrti između 1,5 i 1,7 milijuna ljudi, što je predstavljalo oko 20 % tadašnjeg stanovništva Kambodže.¹²

⁸ Meijer, Ernestine, The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for Prosecuting Crimes Committed by the Khmer Rouge: Jurisdiction, Organization, and Procedure of an Internationalized National Tribunal, u: Romano, C., Nollkaemper, A., Kleffner, J., *Internationalized Criminal Courts and Tribunals, Sierra Leone, East Timor, Kosovo and Cambodia*, Oxford University Press, 2004, str. 207-232, str. 231. i 232.

⁹ Klein, Kathryn, Bringing the Khmer Rouge to Justice: The Challenges and Risks Facing the Joint Tribunal in Cambodia, *Northwestern Journal of International Human Rights*, Vol. 4, No. 3, 2006, str. 552.

¹⁰ Linton, Suzannah, New Approaches to International Justice in Cambodia and East Timor, *International Review of the Red Cross*, Vol. 84, No. 845, 2002, str. 549-566, str. 95.

¹¹ Williams, Sarah, *Hybrid and Internationalized Criminal Tribunals: Jurisdictional Issues*, Doctoral Thesis, Durham University, 2009; dostupno na: <http://etheses.dur.ac.uk/38/> (na dan 25. 6. 2012).

¹² Klein, 2006, op. cit. (bilj. 9), str. 554.

Pad režima zbio se u siječnju 1979. godine s vijetnamskom invazijom te s uspostavom Narodne Republike Kambodže. Pritom je nastala koalicijska vlada Demokratske Kampučije, koju su činile tri frakcije: Kambodžanska narodna partija (CPP), Ujedinjena nacionalna fronta za neovisnu, neutralnu, miroljubivu i kooperativnu Kambodžu (FUNCIPEC) i Kmerska narodna fronta za nacionalno oslobođenje (KPNLF).¹³ Postavljenu vladu vodila su dva premijera: princ Sihanouk i Hun Sen, bivši pripadnik Crvenih Kmera. Kako bi se umanjio politički kredibilitet Crvenih Kmera, koji su i nakon pada režima vodili građanski rat u Kambodži, 1979. godine održana su suđenja u odsutnosti vođi pokreta Pol Potu i bivšem zamjeniku premijera zaduženom za vanjske poslove Ieng Saryju.¹⁴ Razdoblje koje je slijedilo obilježile su godine nekažnjavanja onih koji su počinili masovne zločine te egzistencija vladajuće elite, koja je bila povezana s režimom Crvenih Kmera. Glavni pokazatelj nevoljkosti vlade da se uhvati u koštac s eliminacijom svih elemenata bivšeg sistema pokazuje i oprost dan Ieng Saryju za osudu *in absentia* te imunitet od progona prema zakonu donesenom 1994. godine, kojim se zabranjuje pripadnost Crvenim Kmerima.¹⁵

Istodobno s tim, u međunarodnoj zajednici postojala je i jačala želja da počinitelji zločina budu kažnjeni. Tako je 1994. godine na Sveučilištu Yale pokrenut program o genocidu u Kambodži (*Cambodian Genocide Program*), čiji je cilj bilo prikupiti što više informacija o zločinima u Kambodži kako bi se mogla utvrditi odgovornost osoba koje su te zločine počinile. U tu svrhu arhivirane su i mnoge fotografije, znanstveni članci, bibliografija i druge informacije, a sačinjena je i baza podataka (*Cambodian Geographic Database*).¹⁶

Navedena politička i povijesna pozadina uspostave režima Crvenih Kmera, a ponajviše njegov pad i događaji koji su slijedili nakon kraha režima, utjecali su na tijek pregovora između Ujedinjenih naroda i kambodžanske vlade o osnivanju suda za počinitelje navedenih zločina. Dugotrajnost, složenost i tromost nadolazećih pregovora rezultat su složenih političkih prilika u Kambodži u 1980-im i 1990-im godinama, a što će biti pobliže opisano u sljedećem poglavlju.

3. OSNIVANJE IZVANREDNIH VIJEĆA U SUDOVIMA KAMBODŽE

Postupak osnivanja Izvanrednih vijeća počeo je već 1997. godine zajedničkim pismom tadašnjih (su)premijera Kambodže UN-u, u kojem su zatražili pomoć pri uspostavi suda radi suđenja počiniteljima zločina za vrijeme Demokratske Republike Kampučije.¹⁷ Temeljni razlog zbog kojega je kambodžanska vlada zatražila međunarodnu pomoć za osnivanje suda i počela pregovore s Ujedinjenim narodima bila je nesposobnost

¹³ Chhang, 2007, str. 161., op. cit. (bilj. 3).

¹⁴ Petit, Robert, Lawfare and International Tribunals: A Question of Definition? A Reflection on the Creation of the „Khmer Rouge Tribunal“, *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 43, 2010, 189-199, str. 191.

¹⁵ Petit, R., 2010, op. cit. (bilj. 14), str. 191.

¹⁶ *Cambodian Genocide Program (CGP)*; dostupno na: <http://www.yale.edu/cgp/index.html> (na dan 25. 6. 2012.).

¹⁷ *Pismo prvoga i drugoga premijera Kambodže tajniku UN-a* od 21. lipnja 1997. godine; dostupno na: http://law.scu.edu/site/beth-van-schaack/File/June_21_1997_letters_from_PMs.pdf (na dan 25. 6. 2012.).

Kambodže da samostalno kazneno progona počinitelje zločina. Nužnost međunarodne pomoći proizašla je iz nedostatne infrastrukture kambodžanskoga pravosudnog sustava, koji je bio oslabljen dugotrajnim građanskim ratovima, ali i zbog toga što je riječ o progona zločina međunarodne naravi pa su se uvođenjem međunarodne pomoći nastojali osigurati međunarodni pravni standardi.¹⁸

Kao odgovor na upućeni zahtjev Opća skupština UN-a donijela je iste godine Rezoluciju pod nazivom *Stanje ljudskih prava u Kambodži*, kojom se obvezuje na pomoć te je u tu svrhu naložila skupini stručnjaka da ustanovi postoji li mogućnost da se počiniteljima zločina sudi, odnosno može li ih se držati odgovornima za počinjene zločine.¹⁹ Nakon provedenoga istraživanja skupina stručnjaka podnijela je izvješće u kojem su procijenili opseg počinjenih zločina, odgovornost počinitelja i dostupnost postojećih dokaza.²⁰ U izvješću skupina navodi da sudstvu u Kambodži nedostaju tri kriterija da bude pravedno i učinkovito: školovani suci, pravnici i istražitelji; odgovarajuća infrastruktura te kultura poštovanja postupka. Zaključak skupine bio je da je, s obzirom na stanje koje vlada u Kambodži, najbolji izbor uspostaviti *ad hoc* međunarodni sud sa sjedištem u nekoj od azijsko-tihooceanskih država, ali izvan Kambodže.²¹ Razlog su bili i vrlo visoka razina korupcije, snažan politički utjecaj na donošenje sudskih odluka u državi te bojazan da istražitelji, tužitelji i suci ne mogu ostati imuni na takav pritisak.²²

Kambodžanska Vlada odbila je zaključak skupine s argumentom da je uspostava međunarodnog suda prijetnja ionako krhkoj nacionalnoj pomirbi te da bi takva vrsta suđenja dovela do eskalacije nasilja.²³ Prijedlog UN-a bila je uspostava zajedničkog suda u kojem bi većinu činili međunarodni suci te međunarodni tužitelj. Međutim, Hun Senova vlada odbila je taj prijedlog pa je UN odgovorio novom ponudom i predložio da zajednički sud ima većinu međunarodnog osoblja, ali da funkcionira sukladno propisima kambodžanskog prava.²⁴ Kambodža je i dalje inzistirala na uspostavi domaćeg suda, u kojem će se postupci provoditi prema kambodžanskom pravu uz većinu domaćih sudaca, dok bi se participacija UN-a svela na ograničeno sudjelovanje u procesu.

Tijek pregovora radi osnivanja Vijeća uvelike je odražavao tadašnju političku strukturu te ciljeve vladajuće elite, a ponajprije položaju tadašnjega i aktualnog premijera Hun Sena. Pozicija premijera bila je iznimno važna u pregovorima jer se na taj način, kao bivši pripadnik Crvenih Kmera, opravdao pred međunarodnom zajednicom i ojačao svoj

¹⁸ Raub, Lindsey, Positioning Hybrid Tribunals in International Criminal Justice, *International Law and Politics*, Vol. 41, 2009, str.1013-1053, str. 1033.

¹⁹ UN Commission on Human Rights, *Situation of human rights in Cambodia*, od 17. travnja 1998. godine E/CN.4/RES/1998/60.

²⁰ Petit, R., 2010, op. cit. (bilj. 14), str. 193.

²¹ Report of the Group of Experts for Cambodia established pursuant to General Assembly resolution 52/135 (A/53/850), t. 171.

²² Report of the Group of Experts for Cambodia established pursuant to General Assembly resolution 52/135 (A/53/850), t. 133.

²³ Lambourne, Wendy, *The Khmer Rouge Tribunal: Justice for Genocide in Cambodia?*, Law and Society Association Australia and New Zealand (LSAANZ) Conference 2008, University of Sydney, 2008, str. 5 i 6.

²⁴ Klein, 2006, op. cit. (bilj. 9), str. 557.

politički položaj.²⁵ Smjer i dinamika pregovaranja u velikoj su mjeri ovisili o tom odgovaraju li rezultati pregovora političkoj eliti ili joj predstavljaju prijetnju. Stoga su pregovori tekli brzo kada su bili sredstvo pritiska prema političkim neprijateljima, dok bi do zastoja dolazilo u slučaju kada je postojala neposredna opasnost da bi s osnivanjem suda i vladajući mogli biti dovedeni pred njega zbog upletenosti u počinjene zločine.²⁶ U tu se svrhu jednostranost donošenja odluka i vođenja pregovora uvijek opravdavala potrebom očuvanja nacionalnog suvereniteta i postignutoga krhkog mira.

Da bi se obje strane potaknule na dogovor, u pregovore su se uključile Sjedinjene Američke Države te su posredovanjem senatora Johna Kerryja predložile da se većina domaćih sudaca kontrolira donošenjem odluka kvalificiranom većinom, pri čemu je nužno da se barem jedan međunarodni sudac prikloni mišljenju većine.²⁷ Na sličan je način riješen i nedostatak nepostojanja neovisnoga međunarodnog tužitelja, i to tako da se nesuglasje tužitelja o tome treba li pokrenuti kazneni progon rješava kvalificiranom odlukom Predraspravnog vijeća.

Međutim, prije sklapanja sporazuma između UN-a i kambodžanske vlade Kambodža je 2001. godine jednostrano donijela Zakon o Izvanrednim vijećima u sudovima Kambodže, koji nije bio usklađen s Memorandumom o razumijevanju iz 2000. godine²⁸ kao predložkom sporazuma dviju strana. Donošenje Zakona koji nije pratio Memorandum, a u kojem su bile prihvaćene osnovne postavke funkcioniranja suda, dovelo je do prekida pregovora u veljači 2002. godine.²⁹ UN se povukao iz pregovora jer sud, kako je uređen donesenim Zakonom, ne udovoljava međunarodnim standardima pravde.³⁰ Pregovori su nastavljeni u prosincu 2002. godine Rezolucijom UN-a 57/228,³¹ kojom se glavnom tajniku nalaže da nastavi pregovore.³² U konačnici je tekst Zakona djelomično inkorporiran u Sporazum, koji je sklopljen 2003. godine³³ te je njime prihvaćen sastav suda i način njegova funkcioniranja unutar domaćeg sudstva Kambodže, uz primjenu domaćeg prava, a s ograničenom međunarodnom potporom.³⁴ Nemogućnost uspostave zadovoljavajućeg sporazuma dovela je do popuštanja UN-a i prihvaćanja navedenoga koncepta suda.

²⁵ Burke-White, William, A Community of Courts: Toward a System of International Criminal Law Enforcement, *Michigan Journal of International Law*, Vol. 24, 2002, str. 1-101, str. 36.

²⁶ Burke-White, 2002, op. cit. (bilj.25), str. 37.

²⁷ http://www.yale.edu/cgp/chron_v3.html (na dan 25. 6. 2012.)

²⁸ Draft Tribunal Memorandum of Understanding Between the United Nations and the Royal Government of Cambodia, *Phnom Penh Post*, No. 9/22, 27 October–9 November 2000.

²⁹ Scheffer, David, The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, u: Bassiouni, C., *International Criminal Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 2008, str. 1-19, str. 9 i 10.

³⁰ Negotiations between the UN and Cambodia regarding the establishment of the court to try Khmer Rouge leaders Statement by UN Legal Counsel Hans Corell at a press briefing at UN Headquarters in New York od 8. veljače 2002.; dostupno na: <http://www.un.org/news/dh/infocus/cambodia/corell-brief.htm> (na dan 25. 6. 2012.).

³¹ Od 18. prosinca 2002. godine; dostupno na: <http://www.unakrt-online.org/Docs/GA%20Documents/A-Res-57-228.pdf> (na dan 25. 6. 2012.).

³² Scheffer, 2008, op. cit. (bilj. 29), str. 10.

³³ Sporazum između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

³⁴ Klein, 2006, op. cit. (bilj. 9), str. 559.

Koliko je nepovjerenje međunarodna zajednica imala u osnovani sud, vidljivo je i iz odredaba Sporazuma, u koji su Ujedinjeni narodi unijeli klauzulu o pravu na povlačenje „ako Kambodža izmijeni ustroj Izvanrednih vijeća ili na drugi način uzrokuje da funkcioniraju na način koji nije u skladu s uvjetima ovog ugovora.“³⁵ Do tog je rješenja doveo strah da bi sud u kojem nacionalni suci imaju većinu, što je rezultat kompromisa pri osnivanju, djelovao suprotno zamišljenim ciljevima. S druge strane, i Kambodža je Zakonom o osnivanju vijeća predvidjela mogućnost nastavka rada suda u slučaju povlačenja UN-a iz Sporazuma kao potpuno domaćeg suda, uz izbor kambodžanskih sudaca i tužitelja.³⁶

Sa završetkom pregovora uspostavljen je sud koji je u mnogočemu poseban. Izvanredna su vijeća jedan od rijetkih međunarodno potpomognutih sudova koji je nadležan za vođenje postupaka protiv počinitelja zločina iz vremena Hladnog rata i koji je počeo raditi nakon ustanovljenja Međunarodnoga kaznenog suda.³⁷ Razlog je to što, iako je Kambodža država članica Rimskog statuta Međunarodnoga kaznenog suda, zbog njegovih pravila o vremenskoj nadležnosti nije nadležan za zločine počinjene u tom razdoblju, nego samo za one počinjene od 1. srpnja 2002. godine, kada je Statut za Kambodžu stupio na snagu.³⁸

Tijek pregovora i svi čimbenici koji su utjecali na osnivanje Izvanrednih vijeća iznimno su važni zbog toga što se odluke i politički potezi koji su tada povučeni odražavaju na ustroj suda te na materijalno i procesno pravo koje sud primjenjuje. Po tim obilježjima Izvanredna se vijeća u određenoj mjeri razlikuju od bilo kojega drugoga internacionaliziranog kaznenog suda. Uz to, odluke koje su tada donesene utječu i na sadašnji rad suda te na probleme koji se pojavljuju u praksi, a postignuti kompromisi utječu i na očekivanja koja se stavljaju pred sud.

4. OBILJEŽJA IZVANREDNIH VIJEĆA U SUDOVIMA KAMBODŽE

4.1. Pravni status i financiranje Izvanrednih vijeća

Izvanredna vijeća u sudovima Kambodže internacionalizirani su kazneni sud jer sadržavaju mješavinu nacionalnih i međunarodnih sudaca, tužitelja i drugog osoblja, što je ključna karakteristika te vrste sudova, koja ih razlikuje od međunarodnih i od nacionalnih kaznenih sudova. Osim samog sastava sudskih vijeća, internacionaliziranost postoji i u financiranju suda, ali i u pogledu materijalnoga i procesnoga kaznenog prava

³⁵ Čl. 28. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

³⁶ Članak 46. Zakona o izmjenama Zakona o osnivanju Izvanrednih vijeća (*Law on the Establishment of the Extraordinary Chambers, with inclusion of amendments as promulgated*) od 27 listopada 2004. godine (NS/RKM/1004/006).

³⁷ Lambourne, 2008, op. cit. (bilj. 23), str. 7.

³⁸ <http://www.icc-cpi.int/Menus/ASP/states+parties/Asian+States/Cambodia.htm> (na dan 25. 6. 2012.).

koje se primjenjuje u postupcima pred njim.³⁹ Svi ti dodatni elementi utječu na stupanj internacionaliziranosti dotičnoga suda.

Ono što je donekle sporno jest pravna osnova nastanka Izvanrednih vijeća. Prema jednomu od mišljenja, Izvanredna su vijeća nastala isključivo na osnovi domaćeg prava Zakonom o izmjenama Zakona o osnivanju Izvanrednih vijeća iz 2004. godine, a ne na temelju međunarodnog ugovora koji je sklopljen između kambodžanske vlade i UN-a.⁴⁰ Prema tom stajalištu, navedeni sporazum predstavlja samo temelj za zajedničku suradnju te pruža načela i modalitete suradnje kako bi se s međunarodnom pomoći osigurali međunarodni standardi u uspostavi i funkcioniranju suda.⁴¹ Drugo je stajalište da je temelj nastanka Izvanrednih vijeća Sporazum o suradnji sklopljen između UN-a i Kambodže, dok je on implementiran u domaće pravo donošenjem navedenog Zakona iz 2004. godine.⁴² Neovisno o tome koje se stajalište prihvati, riječ je o sudu koji je nastao na temelju sporazuma s UN-om, jer bez njegova pristanka na sudjelovanje u osnivanju i radu suda Kambodža ne bi mogla samostalno osnovati internacionalizirani kazneni sud. To se vidi i iz toga što je kambodžanski Zakon o osnivanju Izvanrednih vijeća prvi put donesen 2001. godine, što nije samo po sebi dovelo do nastanka suda, nego su nastavljeni pregovori o njegovu osnivanju.

Izvanredna vijeća uklopljena su u nacionalni pravosudni sustav, na što upućuje i sam njihov naziv te Preambula sklopljenog Sporazuma.⁴³ U odnosu na druge internacionalizirane kaznene sudove, posebnost je to što nemaju usporednu nadležnost s nacionalnim sudovima, nego se čini da imaju isključivu nadležnost za zločine iz svoje nadležnosti.⁴⁴ Dijelom i iz tog razloga, Izvanredna su vijeća u svojem radu samostalna i neovisna te⁴⁵ odluke koje donesu ne mogu biti ispitane pred domaćim sudovima niti takvu ovlast imaju Vijeća u odnosu na odluke domaćih sudova.⁴⁶ Pri odlučivanju i sama su se Vijeća izjasnila da se smatraju posebnim internacionaliziranim sudom u sklopu domaćega kambodžanskog sustava.⁴⁷

³⁹ Tako i npr. Kodama, Yoshi, For Judicial Justice and Reconciliation in Cambodia: Reflections upon the Establishment of the Khmer Rouge Trials and the Trials' Procedural Rules 2007, *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*, Vol. 9, 2010., str. 37-113, str. 46.

⁴⁰ Williams, Suzannah, Genocide: The Cambodian Experience, *International Criminal Law Review*, Vol. 5, 2005, str. 447-462, str. 457.

⁴¹ Williams, Suzannah, The Cambodian Extraordinary Chambers: a Dangerous Precedent for International Justice?, *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 53, 2004, str. 227-245, str. 231.; Članak 1. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

⁴² Bonačić, Marin, Internacionalizirani kazneni sudovi: Osnovni problemi i pravna rješenja, Zagreb, 2012. (u tisku), str. 55.

⁴³ Članak 1. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

⁴⁴ Kleffner, K. Jann; Nollkaemper, André, The Relationship Between Internationalized Courts And National Courts, u: Romano, P.R. Cesare; Nollkaemper, André; Kleffner, K. Jann (ur), *Internationalized Criminal Courts Sierra Leone, East Timor, Kosovo, and Cambodia*, New York, 2004, str. 359-378., str. 365. i 366.

⁴⁵ Jain, Neha, Conceptualising Internationalisation in Hybrid Criminal Courts, *Singapore Year Book of International Law and Contributors*, Vol. 12, 2008, str. 81-95, str. 86.

⁴⁶ Kaing Guek Eav, Pre-Trial Chamber, Decision on Appeal Against Provisional Detention Order od 3. prosinca 2007. godine, str. 8., para. 19.

⁴⁷ Ibid.

Financiranje Izvanrednih vijeća također je internacionalizirano. Prema sporazumu UN se obvezao financirati međunarodne suce, suistražnog suca, sutužitelja, zamjenika ravnatelja Upravnog ureda, drugo međunarodno osoblje te cijeli niz drugih troškova aktivnosti suda, dok ostale troškove snosi kambodžanska vlada.⁴⁸ U praksi je Kambodža gotovo u potpunosti izbjegla svoju obvezu financiranja, o čemu će više riječi biti poslije.

4.2. Ustroj Izvanrednih vijeća

Ne postoji jedan model ustroja internacionaliziranih kaznenih sudova. Razlikuju se centralizirani model ustroja u obliku posebnog suda, odjela ili vijeća koje djeluje u stalnu obliku te decentralizirani model ustroja, prema kojemu međunarodni suci raspoređeni unutar sudskog sustava čine internacionalizirana vijeća na *ad hoc* bazi. Centralizirani internacionalizirani sudovi svojim ustrojem katkad podsjećaju na *ad hoc* međunarodne kaznene sudove. Primjer je Posebni sud za Sijera Leone, koji se sastoji od raspravnoga i žalbenog vijeća, Ureda tužitelja i Tajništva. Postoje, međutim, i sudovi koji su po ustroju i funkcioniranju bliži mješovitom ili kontinentalnom tipu kaznenih postupaka. Izvanredna vijeća primjer su takva suda, a njegova je osobitost postojanje istražnog suca nadležnoga za provedbu istraga. U državama kao što je Kambodža, čiji se pravni sustavi temelje na kontinentalnom pravu, internacionalizirani kazneni sudovi utemeljeni na tom modelu puno su sličniji ostatku domaćega pravnog sustava. To olakšava prilagodbu nacionalnim sucima, tužiteljima i braniteljima na rad suda, čak i onda kada su zastupljeni pojedini novi elementi. Uz to, internacionalizirani kazneni sudovi ustrojani prema istomu pravnom sustavu kao i domaći sudovi izbjegavaju barem jedan od mogućih razloga za svoje neprihvatanje – nerazumijevanje njegova ustroja i funkcioniranja od strane sudionika postupka i javnosti.

Prema članku 3. Sporazuma između UN-a i Kambodže, Izvanredna su vijeća sastavljena od dviju instancija: Raspravnog vijeća kao suda prvoga stupnja i Vrhovnog vijeća kao suda drugog stupnja. Radi razrješenja nesuglasja između istražnih sudaca ili tužitelja člankom 7. ustanovljeno je Predraspravno vijeće, koje nije izričito navedeno kao dio Izvanrednih vijeća, nego djeluje uz njih, ponajprije radi rješavanja spomenutih nesuglasja. Sva su vijeća sastavljena od domaćih i međunarodnih sudaca, i to tako što Raspravno vijeće čine tri kambodžanska suca i dva međunarodna, a Vrhovno vijeće četiri kambodžanska i tri međunarodna suca (čl. 3.). U Predraspravnom vijeću odluke donosi pet sudaca, tri domaća i dva međunarodna (čl. 7.). Mješovitost pravnih službenika prihvaćena je i kod tužitelja i kod istražnih sudaca, od kojih je jedan uvijek međunarodni sudac, odnosno tužitelj, a jedan domaći (čl. 5. i 6.). Sve službenike postavlja Vrhovno pravosudno vijeće (*Supreme Council of Magistracy*), i to tako da se međunarodno osoblje bira s liste nominiranih kandidata koje određuje UN, dok domaće osoblje bira Vlada.⁴⁹ Radi vođenja administrativnih poslova suda uspostavljen je Upravni ured, koji vode upravitelj ureda (postavlja ga Vlada) te zamjenik upravitelja (postavlja ga glavni tajnik

⁴⁸ Čl. 17. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

⁴⁹ Williams, *Genocide: The Cambodian Experience*, 2005, op. cit. (bilj. 40), str. 460; Članci 11., 18. i 26. Zakona o izmjenama Zakona o osnivanju Izvanrednih vijeća, op. cit. (bilj. 36).

UN-a).⁵⁰ Njihova je dužnost da zajednički surađuju u upravljanju sudom.⁵¹ Unutar Upravnog ureda uređena je Jedinica za žrtve, koja pruža potporu žrtvama što aktivno sudjeluju u postupku pred Izvanrednim vijećima, te Odjel za potporu obrani, koji upravlja radom obrane, daje pravne savjete te vodi brigu da se i u timovima obrane zadrži mješovitost osoblja.⁵²

Uloga tužitelja u sklopu Vijeća jest da zajedničkom suradnjom provode preliminarne istrage da bi se utvrdili potencijalni osumnjičenici za djela koja su u nadležnosti Vijeća, da utvrde potencijalne svjedoke⁵³ te da na osnovi prikupljenih podataka podignu optužnice.⁵⁴ U njihovoj je nadležnosti da Uvodnim podneskom (*Introductory Submission*) istražnim sucima iniciraju sudsku istragu ako su uvjereni da su počinjeni zločini u nadležnosti suda.⁵⁵

Istražni su suci odgovorni za zajedničko vođenje sudačke istrage, koja je obvezna za zločine u nadležnosti suda,⁵⁶ i u tu svrhu ispituju osumnjičene, svjedoke i žrtve.⁵⁷ Prema Internim pravilima, istraga je uvijek ograničena na činjenice koje su tužitelji iznijeli u Uvodnom ili Dopunskom podnesku (Pravilo 55), te je završena donošenjem Zaključnog naloga (*Closing Order*), kojim se pokreće postupak pred Vijećem protiv osobe koja je u podnesku navedena ili se postupak obustavlja (Pravilo 67).⁵⁸

Kako je već navedeno, ključna ovlast Predraspravnog vijeća jest rješavati nesuglasje između tužitelja i istražnih sudaca u pogledu radnje koja se mora poduzeti, odnosno u pogledu podizanja optužnice, provedbe istrage i progona pojedinih osumnjičenika za počinjenje djela u nadležnosti suda. Ako tužitelji, odnosno istražni suci, ne mogu postići sporazumno rješenje, a jedan od njih od Predraspravnog vijeća zatraži da o tome odluči, vijeće ima ovlast donijeti odluku prema pravilu o kvalificiranoj većini te će se prema toj odluci postupiti. Ako se kvalificirana većina ne može postići, Sporazumom je određeno da će se u tom slučaju nastaviti istraga, odnosno kazneni progon.⁵⁹ Odluke koje o navedenim pitanjima donese Predraspravno vijeće ne mogu se pobijati žalbom kako bi se spriječila zloraba ovlasti što ih imaju tužitelji i istražni suci te samim time i odugovlačenje postupka.⁶⁰

⁵⁰ Članak 8. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

⁵¹ Kodama, 2010., op. cit. (bilj. 39), str. 49.

⁵² Jørgensen, Nina H.B., *The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia and the Progress of the „Khmer Rouge Trials“*, *Yearbook of International Humanitarian Law*, Vol. 11, 2008, str. 373-389, str. 377.

⁵³ Pravilo 50. Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Internal rules (Rev. 8) izmijenjena 3. kolovoza 2011. godine.

⁵⁴ Članak 16. Zakona o izmjenama Zakona o osnivanju Izvanrednih vijeća, op. cit. (bilj. 36).

⁵⁵ Pravilo 53. Internal rules (Rev. 8), op. cit. (bilj. 53).

⁵⁶ Pravilo 55. Internal rules (Rev. 8), op. cit. (bilj. 53).

⁵⁷ Članak 23. Zakona o izmjenama Zakona o osnivanju Izvanrednih vijeća, op. cit. (bilj. 36).

⁵⁸ Internal rules (Rev. 8), op. cit. (bilj. 53).

⁵⁹ Članak 7. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2). i članci 20. i 23. Zakona o izmjenama Zakona o osnivanju Izvanrednih vijeća, op. cit. (bilj. 36).

⁶⁰ Meijer, 2004, op. cit., (bilj. 8), str. 222 i 223.

Prema Zakonu o osnivanju Izvanrednih vijeća, Raspravno vijeće ima dužnost provoditi suđenje i donijeti odluku prema pravilima o pravičnom suđenju i suđenju u razumnom roku (čl. 33.). Vrhovno vijeće nakon donesene prvostupanjske presude ispituje u povodu žalbe optuženoga, tužitelja ili žrtava spomenutu presudu na način da mora donijeti odluku kojom se konačno odlučuje o pravnoj i činjeničnoj osnovi spora i ne može vratiti predmet na ponovno odlučivanje Raspravnim vijeću (čl. 36.).

Takva struktura Izvanrednih vijeća rezultat je kompromisa koji su postignuti tijekom pregovaranja UN-a i Kambodže pri njihovu stvaranju. Vlada Kambodže htjela je prvotno da se struktura Vijeća sastoji od tri instancije (raspravnoga, žalbenoga i vrhovnog vijeća), međutim, zbog starosti osumnjičenih osoba, ograničenih financijskih mogućnosti suda i ograničenoga zastarnog roka za djela određena Kaznenim zakonom iz 1956. godine, UN je inzistirao na dvostupanjskoj strukturi kako bi se jednostavnijim modelom suda spriječila nepotrebna odugovlačenja i zloraba prava u postupku, a ipak osigurali minimalni standardi zaštite prava u postupku.⁶¹

U pogledu sastava sudskih vijeća kambodžanska je vlada u Zakonu o Izvanrednim vijećima nametala model prema kojemu bi većinu u Vijećima imali nacionalni suci. UN je uložio velike napore kako bi se situacija preokrenula, ali u tome nije uspio, nego je pronađeno kompromisno rješenje. U skladu s njime, za donošenje sudske odluke traži se kvalificirana većina, što znači da barem jedan međunarodni sudac mora glasovati za sudske odluke da bi ona mogla biti donesena. Jedan od razloga zbog kojega je UN inzistirao na takvu rješenju jesu možda i iskustva s Kosova, gdje je prvotno bilo predviđeno sudjelovanje samo jednoga međunarodnog suca u vijećima, ali je to izmijenjeno Uredbom 64 iz 2000. godine⁶² jer su međunarodni suci u vijećima često bili nadglasavani od strane nacionalnih sudaca.⁶³

4.3. Nadležnost Izvanrednih vijeća

Nadležnost Vijeća određena je u članku 1. Sporazuma između UN-a i kambodžanske vlade i u sklopu njega uređuje vremensku, personalnu i stvarnu nadležnost suda.⁶⁴ Za Izvanredna vijeća u sudovima Kambodže nisu eksplicitno propisana pravila o prostornoj primjeni kaznenog prava, no vjerojatno je riječ samo o zločinima počinjenima na teritoriju Kambodže.⁶⁵ Prema zločinima koji su u njihovoj nadležnosti Izvanredna vijeća spadaju u skupinu internacionaliziranih sudova s primarnom nadležnošću za temeljne međunarodne zločine (kao i Posebna vijeća za teške zločine u Timor-Lesteu i Posebni sud za Sijera Leone). Međunarodno humanitarno i običajno pravo, koje je pokriveno

⁶¹ Meijer, 2004, op. cit., (bilj. 8), str. 217 i 218.

⁶² UNMIK Regulation No. 2000/64 On Assignment Of International Judges/Prosecutors And/Or Change Of Venue, od 15. prosinca 2000. godine.

⁶³ Williams, Hybrid and Internationalized Criminal Tribunals: Jurisdictional Issues, 2009, op. cit. (bilj. 11), str. 53.

⁶⁴ Članak 1. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

⁶⁵ Tako Williams, Hybrid and Internationalized Criminal Tribunals: Jurisdictional Issues, 2009, op. cit. (bilj. 11), str. 141.

Zakonom o osnivanju Izvanrednih vijeća, obuhvaća progon za zločin genocida sukladno Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. prosinca 1948. godine (čl. 4.), zločine protiv čovječnosti sukladno Statutu međunarodnoga kaznenog suda (čl. 5.) te teška kršenja Ženevskih konvencija od 12. kolovoza 1949. godine (čl. 6.). Uz temeljne međunarodne zločine, u stvarnu nadležnost suda uključena su i druga međunarodna kaznena djela: kazneno djelo uništenja kulturnih dobara za vrijeme oružanih sukoba prema Haškoj konvenciji o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanih sukoba iz 1954. godine (čl. 7.) te kaznena djela protiv međunarodno zaštićenih osoba prema Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima iz 1961. godine (čl. 8.).

Osim za ta djela, Vijeća su nadležna i za kaznena djela propisana nacionalnim zakonodavstvom: ubojstvo, torturu i vjerski progon prema kambodžanskom Zakonu iz 1956. godine (čl. 3.). Uključivanje kaznenih djela propisanih nacionalnim pravom posljedica je sporazuma i predstavlja davanje prilike Kambodži da u nadležnost suda uključi i druga kaznena djela za koja smatra da su prioritetna. Za navedena kaznena djela produženo je nezastarijevanje na daljnjih 30 godina kako njihov progon ne bi bio onemogućen (čl. 3.).

Vremenska nadležnost Izvanrednih vijeća proteže se na razdoblje od 17. travnja 1975. do 6. siječnja 1979. godine, koje se smatra prihvaćenim vremenom vladavine Crvenih Kmera, iako su oružani sukobi tijekom kojih su počinjeni mnogi zločini trajali i prije te nakon tog razdoblja.⁶⁶ Ograničenje vremenske nadležnosti proizlazi ponajprije iz ekonomičnosti i praktičnosti kako bi se rad, a time i financiranje suda mogli optimizirati i kako bi se mogli postići najpovoljniji rezultati u kratku mandat koji je sud dobio.⁶⁷

Personalna nadležnost Izvanrednih vijeća ograničen je na „najodgovornije“ počinitelje, čime ona, uz Posebni sud za Sjera Leone, ulaze u skupinu internacionaliziranih kaznenih sudova kojima je personalna nadležnost na taj način ograničen. Posebni sud za Sjera Leone nadležan je za osobe „koje snose najveću odgovornost za teška kršenja međunarodnoga humanitarnog prava i sjeraleonskog prava“⁶⁸, a Izvanredna vijeća u sudovima Kambodže nadležna su za suđenje „višim vođama Demokratske Kampučije i onima koji su bili najodgovorniji za zločine i teška kršenja“.⁶⁹ Na taj je način isključen kazneni progon niže- i srednjerangiranih kadrova Crvenih Kmera, od kojih mnogi imaju važne uloge u aktualnoj vlasti.

Jedan od razloga ograničenja personalne nadležnosti Vijeća jesu amnestije i pomilovanja dani pripadnicima Crvenih Kmera. Pitanje pomilovanja kao procesne smetnje za nadležnost Izvanrednih vijeća pojavilo se pri osnivanju suda. Ieng Sary, koji je bio zamjenik premijera zadužen za vanjske poslove, nakon pada režima 1979. godine

⁶⁶ Williams, *Genocide: The Cambodian Experience*, 2005, op. cit. (bilj. 40), str. 458.

⁶⁷ Meijer, 2004, op. cit. (bilj. 8), str. 212.

⁶⁸ Članak 1. Statute of the Special Court for Sierra Leone, Agreement Between United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of the Special Court of Sierra Leone, od 16. siječnja 2002. godine.

⁶⁹ Čl. 2. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

pobjegao je u Tajland. Narodni revolucionarni tribunal u Phnom Penhu osudio ga je *in absentia* na smrt zbog genocida. Međutim, 1982. godine, u zamjenu za kraljevski oprost za osudu iz 1979. godine i amnestiju od progona prema zakonu iz 1994. godine, napustio je Crvene Kmere s tisućama sljedbenika.⁷⁰

U trenutku osnivanja Izvanrednih vijeća postavilo se pitanje značenja provedenog postupka i danog pomilovanja, odnosno sprječavaju li oni nov postupak pred Izvanrednim vijećima prema načelu *ne bis in idem*. Navedeno pitanje bilo je jedan od razloga zbog kojega 2001. godine nije postignut sporazum o osnivanju suda.⁷¹ Razlog za neslaganje bilo je stajalište UN-a⁷² da se nacionalne amnestije ne mogu primijeniti na zločine određene međunarodnim pravom⁷³ te stajalište kambodžanske vlade, koja je odbijala povući dane amnestije pod izgovorom da ta ovlast pripada kralju, a ne vladi.⁷⁴ Napokon je postignuto rješenje da kambodžanska vlada neće zahtijevati amnestiju ili oprost za bilo koju osobu „koja može biti istraživana ili osuđena“ pred Izvanrednim vijećima za zločine iz njihove nadležnosti, dok je „opseg bilo koje amnestije ili oprosta koji su mogli biti odobreni prije stupanja na snagu tog Zakona pitanje o kojem će odlučiti Izvanredna vijeća.“⁷⁵

S obzirom na nadležnost Izvanrednih vijeća, kako je određen Sporazumom i Zakonom, predviđeno je da kazneni progon za počinjene zločine bude pokrenut samo protiv nekoliko osoba. Ograničenjem personalne nadležnosti sud je u mogućnosti procesuirati samo najodgovornije počinitelje, koji su svi već u poodmakloj životnoj dobi i narušena zdravlja. Osuđen je tako Kang Guek Eav zvan „Duch“, a suđenje čekaju Ieng Sary, bivši ministar vanjskih poslova; Ieng Tirth, bivša ministrica socijalne politike; Noun Chea, zamjenik tajnika Komunističke partije Kampučije; i Khieu Samphan, bivši državni poglavar. Vođa pokreta Pol Pot i vojni zapovjednik Ta Mok umrli su te više ne mogu biti procesuirani.

4.4. Postupak pred Izvanrednim vijećima

Uređenje kaznenog postupka pred Izvanrednim vijećima ima nekoliko posebnosti. Ona su jedini internacionalizirani kazneni sud uklopljen u nacionalni pravosudni sustav u

⁷⁰ Stranice Izvanrednih vijeća u sudovima Kambodže, dostupno na: <http://www.eccc.gov.kh/en/indicted-person/ieng-sary> (na dan 25. 6. 2012.).

⁷¹ Swart, Bert, *Internationalized Courts And Substantive Criminal Law*, u: Romano, C., Nollkaemper, A., Kleffner, J., *Internationalized Criminal Courts and Tribunals*, Sierra Leone, East Timor, Kosovo and Cambodia, Oxford University Press, 2004, str. 291-316, str. 315.

⁷² Stajalište je međunarodne zajednice da nacionalne amnestije nikad ne smiju opravdavati zločine koji predstavljaju teška kršenja ljudskih prava. Usp. *Report of the Secretary-General, The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies S/2004/616* od 23. kolovoza 2004. godine, para. 32.

⁷³ Članak 9. Draft Tribunal Memorandum of Understanding Between the United Nations and the Royal Government of Cambodia, op. cit. (bilj. 28).

⁷⁴ Linton, Suzannah, *Putting Things into Perspective: The Realities of Accountability in East Timor, Indonesia i Cambodia*, School of Law University of Maryland, Maryland Series in Contemporary Asian Studies, Br. 3, 2005, str. 1-88, str. 63.

⁷⁵ Članak 40. Zakona o izmjenama Zakona o osnivanju Izvanrednih vijeća, op. cit. (bilj. 36).

kojem nije došlo do internacionalizacije cjelokupnoga kaznenog postupka. Primjenjuju pravila nacionalnoga kaznenog postupka (Zakon o kaznenom postupku iz 2007. godine⁷⁶) s „osiguračima“ koji bi trebali zajamčiti poštovanje međunarodnih standarda kaznenog pravosuđa. Tako izmijenjeni Zakon o osnivanju Izvanrednih vijeća od 27. listopada 2004. godine propisuje da „ako postojeće procedure ne rješavaju pojedino pitanje ili ako postoji neizvjesnost u pogledu njihove interpretacije ili primjene ili ako postoji pitanje u pogledu njihove usklađenosti s međunarodnim standardima, smjernice mogu biti potražene u procesnim pravilima utvrđenima na međunarodnoj razini.“ Osim toga, propisano je da Izvanredna vijeća provode svoju nadležnost u skladu s međunarodnim standardima pravosuđenja, pravičnosti i procesnih garancija kako su utvrđeni u člancima 15. i 16. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine (čl. 33.).⁷⁷ Uz to, u čl. 35. propisana su i minimalna prava obrane u skladu s čl. 14. MPGPP-a.

Upravo iz razloga usklađivanja kambodžanskoga postupovnog prava s međunarodnim standardima, prema članku 12. Sporazuma, donesena su Interna (unutarnja) pravila.⁷⁸ Međutim, prema pojedinim mišljenjima navedena ovlast suda da donese vlastita pravila kojima uređuje postupak smatra se nezakonitom, odnosno bez temelja u donesenom Sporazumu i Zakonu o Izvanrednim vijećima.⁷⁹ Prema spomenutim pravnim izvorima kambodžansko se postupovno pravo treba primjenjivati kao primarno, a samo u gore navedenim slučajevima njegove nedostatnosti treba pribjeći supsidijarnoj primjeni međunarodnih standarda. Donošenje Internih pravila od strane suda, bez njegove isključive ovlasti, dovodi do narušavanja pravne sigurnosti u pogledu primjene prava u postupku.⁸⁰

U nizu kompromisnih rješenja koja su prihvaćena tijekom pregovora jest i primjena kambodžanskog prava, koje, po uzoru na francuski sistem kontinentalnog prava, prihvaća ulogu žrtve kao građanske stranke (franc. *partie civile*) u postupku. Kambodžanskim Zakonom o kaznenom postupku⁸¹ uređeno je da žrtve imaju pravo sudjelovati u kaznenim postupcima te je na sličan način njihovo sudjelovanje određeno Internim pravilima iz 2007. godine,⁸² kojima su žrtvama dana vrlo široka prava u sudjelovanju u postupku. Pravilom 23. uređeno je pravo žrtava da u postupcima sudjeluju u svojstvu građanske stranke kao potpora optužbi te da traže moralnu i kolektivnu naknadu štete. U tu svrhu imaju pravo biti saslušane od strane suda (Pravilo

⁷⁶Code of Criminal Procedure in the Kingdom of Cambodia iz 2007. godine, dostupno na: http://cambodia.ohchr.org/klc_pages/KLC_files/section_011/S11_CriminalProcedureCode2007E.pdf (na dan 25. 6. 2012.).

⁷⁷ Zakon o izmjenama Zakona o osnivanju Izvanrednih vijeća, op. cit. (bilj. 36).

⁷⁸ Internal rules (Rev. 8), op. cit. (bilj. 53).

⁷⁹ Starygin, Stan, Internal Rules of the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia (ECCC): Setting an Example of the Rule of Law by Breaking the Law?, *Journal of Law and Conflict Resolution*, Vol. 3, No. 2, 2011, str. 20-42, str. 36.

⁸⁰ Starygin, 2011, op. cit. (bilj. 79), str. 37.

⁸¹ Code of Criminal Procedure in the Kingdom of Cambodia, op. cit. (bilj. 76).

⁸² Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Internal rules od 12. lipnja 2007. godine.

91), imati pravnog predstavnika (Pravilo 23), preko njega postavljati pitanja te punopravno sudjelovati kroz sve stadije postupka.⁸³

Ipak, najzanimljivija su postupovna pravila ona o donošenju sudskih odluka. Prvo pravilo odnosi se na postupak donošenja sudskih odluka za koje se traži kvalificirana većina. U slučaju nepostojanja jednoglasne odluke traži se suglasna odluka barem četvero raspravnih sudaca (od pet) ili pet sudaca Vrhovnog suda (od sedam).⁸⁴ Rezultat je to da je za odluku suda uvijek potreban glas barem jednoga međunarodnog suca. Međutim, Sporazum ne predviđa na koji će način biti donesena presuda i bilo koja druga odluka suda u slučaju da se ne postigne kvalificirana većina, nego samo navodi da će donesena odluka sadržavati mišljenja većine i manjine.⁸⁵ Prihvaćeno rješenje može dovesti i do situacije da nema dovoljno glasova za osudu okrivljenika, ali ni čiste osnove za oslobođenje.⁸⁶ Osim toga, postoje i pravila za rješavanje nesuglasica između suistražnih sudaca⁸⁷ i sutužitelja.⁸⁸ Iako je model kvalificirane većine uveden kako bi se premostio nedostatak međunarodnih sudaca u Izvanrednim vijećima, odnosno da se izbjegne njihovo nadglasavanje od strane domaćih sudaca, to rješenje ima ozbiljne nedostatke, koji u nekim situacijama mogu dovesti do onemogućivanja svrhe osnivanja suda.

5. ISKUSTVA S DOSADAŠNJIM RADOM IZVANREDNIH VIJEĆA

5.1. Pregled stanja u predmetima pred Izvanrednim vijećima

U dosadašnjem je radu pred Izvanrednim vijećima 3. veljače 2012. godine napokon dovršen Predmet 001, u kojem je glavni osumnjičeni bio Kaing Guek Eav („Duch“). Presudom od 26. srpnja 2010. „Duch“ je proglašen krivim za počinjenje zločina protiv čovječnosti i povredu Ženevskih konvencija⁸⁹ te je osuđen na 35 godina zatvora. Kazna je smanjena zbog vremena provedenoga u pritvoru te zbog nezakonitog pritvaranja od strane Vojnog suda.⁹⁰ Presuda u Predmetu 001 pobudila je nezadovoljstvo javnosti, posebice žrtava, zbog nerazmjernosti izrečene kazne u odnosu na počinjene zločine. Iako je prvostupanjska presuda uzrokovala negodovanje javnosti zbog blage kazne, u konačnici je rad Izvanrednih vijeća uspio zadovoljiti minimum očekivanja javnosti time što je „presuda osigurala model za pravično suđenje u Kambodži“ te predstavlja „najvažnije naslijeđe suda: konačna presuda koja prepoznaje zločine koje su počinili

⁸³ Herman, Johanna, *Reaching for justice: The participation of victims at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia*, *Centre on Human Rights in Conflict Policy Paper*, Br. 5, 2010, str. 1-8, str. 3; dostupno na: <http://www.uel.ac.uk/chrc/documents/CHRCReachingforJustice2010.pdf> (na dan 25. 6. 2012.).

⁸⁴ Članak 4. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

⁸⁵ Klein, 2006, op. cit. (bilj. 9), str. 564.

⁸⁶ Linton, Cambodia, East Timor and Sierra Leone: *Experiments in International Justice*, 2001, op. cit. (bilj. 7), str. 199.

⁸⁷ Čl. 5. st. 4. Sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kraljevske vlade Kambodže, op. cit. (bilj. 2).

⁸⁸ Ibid., čl. 6. st. 4.

⁸⁹ *Co-Prosecutor v. Kaing Guek Eav alias Duch*, Case No. 001/18-07-2007/ECCC/TC od 26. srpnja 2010. godine, str. 196., para. 567.

⁹⁰ *Co-Prosecutor v. Kaing Guek Eav alias Duch*, op. cit. (bilj. 89), str. 216., para. 631., 632. i 633.

Crveni Kmeri“.⁹¹ U povodu žalbe Vrhovno je vijeće preinačilo presudu i osudilo „Ducha“ na doživotni zatvor⁹² zbog težine počinjenih zločina, koje uvrštavaju „među najgore zločine zabilježene u povijesti čovječanstva“.⁹³

Pred Izvanrednim je vijećima u tijeku postupak protiv troje osumnjičenih u Predmetu 002 za zločine protiv čovječnosti, genocid, povrede Ženevskih konvencija, povrede Kaznenog zakona iz 1956. godine te za zajednički zločinački pothvat.⁹⁴ Osumnjičeni su Noun Chea, Ieng Sary i Khieu Samphan, dok je Ieng Thirith proglašena nesposobnom da sudjeluje u postupku. Navedeno suđenje predstavlja velik izazov za tužitelje i suce s obzirom na to da osumnjičeni ne surađuju sa sudom te otklanjaju odgovornost za počinjena djela, za razliku od predmeta 001.

U istom predmetu postavilo se i pitanje retroaktivnosti primjene koncepta zajedničkoga zločinačkog pothvata. Naime, tri okrivljenika žalila su se Predraspravnom vijeću na odluku Ureda suistražnih sudaca da je zajednički zločinački pothvat primjenjiv oblik odgovornosti pred Izvanrednim vijećima. Razmatrajući njihove žalbe, Predraspravno je vijeće zaključilo da su prva dva oblika bila dio običajnoga međunarodnog prava u vrijeme počinjenja djela, od 1975. do 1979. godine, ali da treći (prošireni) oblik nije bio dio običajnoga međunarodnog prava u tom razdoblju.⁹⁵

Osim navedenih slučajeva, u tijeku je i sudačka istraga u pogledu dodatnih pet osumnjičenika podijeljenih u predmete 003 i 004.⁹⁶ Pri odlučivanju o provedbi istrage došlo je do neslaganja između tužitelja u pogledu pokretanja istrage i podizanja optužnice. Tako je kambodžanska tužiteljica bila protiv provedbe daljnje istrage, što je dovelo do pokretanja postupka pred Predraspravnim vijećem, koje se također nije moglo usuglasiti o provedbi istrage te je, prema članku 27. Sporazuma, postupak nastavljen.⁹⁷ Međunarodni sutužitelj smatrao je da to će to voditi sveobuhvatnijemu kaznenom progonu zločina i da neće ugroziti mir i sigurnost u zemlji, dok je nacionalna sutužiteljica smatrala da istrage ne treba otvoriti „zbog ranije nestabilnosti Kambodže,

⁹¹ Bari, M., Ehteshamul, Dispensation of Justice by the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia: A Critical Appraisal, *Journal of East Asia & International Law*, Vol. 4, No. 1, 2011, str. 193-216, str. 202.

⁹² *Summary of Appeal Judgement*, Case File 001/18-07-2007/ECCC/SC (KAING Guek Eav), od 3. veljače 2012. godine, str. 10., para. 51.; dostupno na: <http://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/articles/03022012Summary-Eng.pdf> (na dan 25. 6. 2012.).

⁹³ DeFalco, R., *Case 001 Appeal Judgment: Duch Sentenced to Life*, Cambodia Tribunal Monitor; dostupno na: <http://www.cambodiatribunal.org/sites/default/files/CTM%20Blog%202-3-12.pdf> (na dan 25. 6. 2012.).

⁹⁴ Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, *Case File No.: 002/19-09-2007-ECCC-OCIJ*, *Closing order* od 15. rujna 2010. godine.

⁹⁵ Gustafson, Katrina, ECCC Tackles JCE: An Appraisal of Recent Decisions; *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 8, 2011, str. 1323-1332, str. 1328.

⁹⁶ Bari, 2011, op. cit. (bilj. 91), str. 197.

⁹⁷ Grozdanic, Hermina, *The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia in a Hybrid System, The Effects of Politics*, Law and History, University of Gothenburg, 2010, str. 62.; dostupno na: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/24093/1/gupea_2077_24093_1.pdf (na dan 25. 6. 2012.).

potrebe nacionalne pomirbe, duha Sporazuma i Zakona o Izvanrednim vijećima u sudovima Kambodže, te ograničenog trajanja i proračuna Suda.“⁹⁸

5.2. Pitanje pomilovanja i amnestije Ieng Saryja

Već je spomenuto da je Sporazumom odluka o opsegu bilo koje amnestije ili oprosta koji su odobreni prije stupanja na snagu Zakona dana Izvanrednim vijećima. U praksi suda pojavilo se pitanje vrijede li pomilovanja i amnestije dani Ieng Saryju. Prema danoj ovlasti istražni su suci u nalogu kojim se određuje pritvaranje Ieng Saryja 2007. godine naveli da Zakon o amnestiji iz 1994. godine sadržava samo odredbe o zločinima predviđenima u domaćem zakonodavstvu te na taj način ne isključuje progon za zločine u nadležnosti Izvanrednih vijeća.⁹⁹ Predraspravno vijeće 2011. godine iznosi stajalište da suđenje iz 1979. godine ne sprječava progon Ieng Saryja pred Vijećem jer suđenje uopće nije provedeno prema međunarodnim standardima, stoga ne može predstavljati zapreku za progon sukladno pravilu *ne bis in idem*.¹⁰⁰ Oprost dan Ieng Saryju za navedenu osudu ne isključuje ni progon pred Vijećem jer je dan u odnosu na suđenje koje Vijeće ne priznaje kao neovisno i objektivno.¹⁰¹ Amnestija dana kraljevskim dekretom u odnosu na Zakon iz 1994. godine ne predstavlja ni zapreku za progon zločina u nadležnosti Vijeća jer ne predstavlja amnestiju za sve zločine počinjene u vrijeme Demokratske Kampučije, zbog toga što ne bi bila u skladu s međunarodnim konvencijama koje je prihvatila Kambodža.¹⁰² Izvanredna su vijeća time zauzela stajalište da nacionalne amnestije i pomilovanja nisu smetnja za vođenje kaznenog postupka pred njima, kakvo imaju i međunarodni kazneni sudovi.

5.3. Politički pritisak na rad Izvanrednih vijeća i pitanje korupcije

Izvanredna su vijeća službeno počela raditi u veljači 2006. godine, ali su tek tijekom 2007. pritvoreni osumnjičeni za počinjene zločine, a suđenje za Predmet 001 počelo je tek 17. veljače 2009. godine.¹⁰³ Prema načinu na koji su tekli pregovori i prema vremenu potrebnom za njihovo dovršenje, čini se da je odugovlačenje s početkom rada suda bila taktika kambodžanske vlade, a sudeći prema vremenu potrebnom za dovršenje započetih postupaka, ta se taktika nastavlja i u tijeku njegova rada. Jedan je od glavnih

⁹⁸ Jørgensen, 2008, op. cit. (bilj. 52), str. 373-389, str. 383., citirajući 'Press Statement of the International Co-Prosecutor' (Press Release, 24 April 2009), 'Statement of the Co-Prosecutors', (Press Release, 8 December 2008) i 'Statement of the Co-Prosecutors', (Press Release, 5 January 2009), dostupno na: http://www.eccc.gov.kh/english/press_release.list.aspx (na dan 25. 6. 2012.).

⁹⁹ Co-Investigating Judges of the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, *Provisional Detention Order against Ieng Sary*, Criminal Case File No 002/14-08-2006 od 14. studenog 2007, para 13.

¹⁰⁰ Pre-Trial Chamber of the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, *Decision on Ieng sary's appeal against the closing order* Criminal Case File No: 002/19-09-2007-ECCC/OCIJ (PTC75), No: D427/1130 od 11. travnja 2011, para. 175.

¹⁰¹ Pre-Trial Chamber of the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, *Decision on Ieng sary's appeal against the closing order*, op. cit. (bilj. 100), para. 194.

¹⁰² Pre-Trial Chamber of the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, *Decision on Ieng sary's appeal against the closing order*, op. cit. (bilj. 100), para. 201.

¹⁰³ Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Case 001; dostupno na: <http://www.eccc.gov.kh/en/case/topic/1> (na dan 25. 6. 2012.).

problema u neometanu funkcioniranju suda upravo jak politički pritisak vlade. On se očituje u javnim izjavama premijera i ostalih pripadnika vladajuće elite, kojima se posredno čini pritisak na domaće, ali i međunarodne suce, te postavljanjem u Izvanredna vijeća sudaca za koje se sumnja da su vezani uz vladajuću elitu ili da su primali mito u slučajevima u kojima su sudili.¹⁰⁴ Politička kontrola kambodžanskih tužitelja i sudaca dovela je do otezanja s donošenjem Internih pravila suda, bez kojih se postupci nisu mogli voditi, ali i do odugovlačenja u radu tužiteljstva u provedbi istrage i podizanju optužnica te u radu Predraspravnog vijeća, koje je nadležno za rješavanje nesuglasja u radu tužiteljstva i istražnih sudaca.¹⁰⁵ Vezanost kambodžanskog sudstva uz odluke i poteze vlade popraćena je u mnogim izvješćima kako UN-a tako i ostalih međunarodnih organizacija.¹⁰⁶ Kao primjer političkih pritisaka na Izvanredna vijeća može se navesti da je kambodžanski premijer Hun Sen izjavio da predmeti 003 i 004 „nisu dopustivi“¹⁰⁷ te da bi „rezultirali socijalnim nemirima koji bi mogli dovesti do 200-300 tisuća poginulih“.¹⁰⁸ Jak politički utjecaj kambodžanske vlade i izjave premijera kojima se protivi provedbi daljnjih postupaka nakon Predmeta 002 dovele su do nemogućnosti da se neometano i temeljito provode istraga i postupci koji slijede.¹⁰⁹ Upravo su zbog navedenih pritisaka ostavke dala dvojica međunarodnih istražnih sudaca (Siegfried Blunk i Laurent Kasper-Ansermet) te međunarodni sudac Vrhovnog vijeća (Motoo Noguchi).¹¹⁰

Osim političkih pritisaka koji podrivaju nezavisnost Izvanrednih vijeća, važan problem predstavlja i korupcija. Već od začetka suradnje UN-a i Kambodže u smjeru osnivanja suda postajala je izrazita bojazan da bi korupcija, kao vrlo česta pojava u kambodžanskom društvu, mogla predstavljati veliku zapreku u funkcioniranju nezavisnog suda.¹¹¹ Tijekom rada pojavile su se mnoge anonimne dojave o slučajevima plaćanja za sigurnost položaja na sudu, odnosno zadržavanja posla, od strane kambodžanskog osoblja. Iako su sve prijave bile odbijene kao neosnovane, opasnost koja prijete i dalje se ne smatra otklonjenom.¹¹² Jedan od zaštitnih mehanizama u borbi protiv korupcije jest institut Nezavisnog savjetnika Izvanrednih vijeća, uspostavljen zajedničkim sporazumom UN-a i Kambodže, iako se smatra da je i ta institucija pod političkim utjecajem vlade.¹¹³ Kao Nezavisni savjetnik postavljen je Uth Chhorn, koji

¹⁰⁴ Bari, 2011, op. cit. (bilj. 91), str. 209.

¹⁰⁵ Cambodia: *Government Interferes in Khmer Rouge Tribunal*, Human Rights Watch, 5. prosinca 2006. godine; dostupno na: <http://www.hrw.org/en/news/2006/12/04/cambodia-government-interferes-khmer-rouge-tribunal> (na dan 25. 6. 2012.).

¹⁰⁶ Cambodia: *Government Interferes in Khmer Rouge Tribunal*, 2006, op. cit. (bilj. 105).

¹⁰⁷ Coughlan, John, Ghouse, Sana i Smith, Richard, *The Legacy of the Khmer Rouge Tribunal: Maintaining the Status Quo of Cambodia's Legal and Judicial System*, Amsterdam Law Forum, Vol. 4, No. 2, 2012, str. 16-35, str. 30.

¹⁰⁸ Bari, 2011, op. cit. (bilj. 91), str. 210.

¹⁰⁹ Bari, 2011, op. cit. (bilj. 91), str. 210.

¹¹⁰ UN News Centre, *Judge resigns from UN-backed Cambodia genocide tribunal*, dostupno na: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42020&Cr=cambodia&Cr1> (na dan 25. 6. 2012.).

¹¹¹ Grozdanic, 2010, op. cit. (bilj. 97), str. 57.

¹¹² Bari, 2011, op. cit. (bilj. 91), str. 212.

¹¹³ Grozdanic, 2010, op. cit. (bilj. 97), str. 59.

istodobno obnaša dužnost čelnika Nacionalnoga revizijskog tijela. Za to se tijelo smatra da je, iako je formalno neovisno, zapravo pod jakim utjecajem vlade.¹¹⁴ Njegova je dužnost prikupljati prijave osoblja vezane uz korupciju, no upitna je učinkovitost i transparentnost njegova rada, budući da do danas nije objavljeno izvješće o rezultatima antikorupcijskog programa.¹¹⁵

5.4. Položaj žrtava u postupku

Već je navedeno da je u nizu kompromisnih rješenja što su prihvaćena tijekom pregovora dogovorena i primjena kambodžanskog prava, koje prihvaća ulogu žrtve kao građanske stranke u postupku s vrlo širokim pravima. Međutim, tijekom suđenja „Duchu“ došlo je do promjena u uređenju prava žrtava u postupku, i to tako da se ona tumače restriktivno te je pravo žrtava na individualno obraćenje sudu bilo ograničeno.¹¹⁶ Razlog je za to odugovlačenje postupka i nemogućnost njegova učinkovitoga vođenja uz punopravno sudjelovanje žrtava kao stranaka pa se to pokušalo postići promjenom Internih pravila tako da se sudjelovanje svih kojima je priznat status stranke izvodi preko njihovih pravnih predstavnika.¹¹⁷ Na taj su način građanske stranke (93) u Predmetu 001 bile predstavljene kroz četiri različite grupe, svaka s barem dvojicom odvjetnika (domaćim i međunarodnim).¹¹⁸ Kako jednak model sudjelovanja žrtava u Predmetu 002 zbog prevelika broja prijavljenih žrtava nije moguć (odobreno je 3850 prijava za status građanske stranke),¹¹⁹ Internim pravilima iz 2010. godine¹²⁰ uvedena je obveza strankama da ih predstavlja odvjetnik te da čine jednu konsolidiranu skupinu koju će predstavljati dvojica vodećih odvjetnika.¹²¹

Uspješnost novog modela sudjelovanja žrtava u Predmetu 002 u zadovoljavanju pravde i odgovarajućem načinu predstavljanja prava svake individualne žrtve, uz istodobno očuvanje prava optuženih i omogućivanje učinkovitoga i promptnog vođenja postupka, u daljnjem tijeku rada suda tek će se pokazati.

¹¹⁴ Grozdanic, 2010, op. cit. (bilj. 97), str. 59.

¹¹⁵ Cambodia Tribunal Monitor, *The ECCC – A Failure of Credibility*, International Bar Association, 2012, dostupno na: <http://www.cambodiatribunal.org/sites/default/files/reports/Cambodia%20report%20%28Feb%202012%29.pdf> (na dan 25. 6. 2012.).

¹¹⁶ Werner, Alain i Rudy, Daniella, Civil Party Representation at the ECCC: Sounding the Retreat in International Criminal Law, *Northwestern Journal of International Human Rights*, Vol. 8, No. 3, 2010, str. 303.

¹¹⁷ Sacouto, Susana, Victim Participation at the International Criminal Court and the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia: a Feminist Project?, *Washington College of Law Research Paper No. 2011-30*, 2012, str. 301-309, str. 326.; dostupno na: <http://ssrn.com/abstract=1934320> (na dan 25. 6. 2012.).

¹¹⁸ Studzinsky, Silke, Victim`s Participation before the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, Vol. 6, Br. 10, 2011, str. 887 – 891, str. 887.

¹¹⁹ Sacouto, S., 2012, op. cit. (bilj. 117), str. 330.

¹²⁰ Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Internal Rules od 9. veljače 2010. godine.

¹²¹ Pravilo 23. Internal Rules od 09. veljače 2010. godine, op. cit. (bilj. 120).

5.5. Financiranje Izvanrednih vijeća

Izazov s kojim je suočeno funkcioniranje suda jest i problem njegova financiranja. Za rad Izvanrednih vijeća bio je previđen proračun u visini od 56 milijuna dolara, od kojih je UN trebao prikupiti 43, a kambodžanska vlada 13.¹²² Problem financiranja pojavljivao se tijekom rada suda zbog nevoljkosti pojedinih donora da sudjeluju u financiranju suda zbog učestalih korupcijskih problema.¹²³ Kao zanimljivost može se navesti da su u siječnju 2007. godine Izvanredna vijeća za svoj rad primila čak i privatnu donaciju od singapurškog *Microsofta*.¹²⁴ Stvarno potrebna sredstva za rad suda uvelike su premašila prvotne proračune. Za rad suda od 2006. do 2013. godine bit će potrebno više od 230 milijuna dolara. Međutim, kambodžanska je strana sudjelovala sa svega 4% u financiranju suda prikupivši ukupno 6,157.068 dolara.¹²⁵ Nemogućnost da se prikupe dovoljna sredstva koja bi osigurala neometan rad suda utječe na kvalitetu i sadržaj programa specijaliziranih za zaštitu svjedoka i žrtava, educiranje osoblja, za obranu i prijevod, koji su nužni za zadovoljavajući ishod suđenja.¹²⁶

6. ZAKLJUČAK

Izvanredna vijeća u sudovima Kambodže internacionalizirani su kazneni sud uklopljen u nacionalni pravosudni sustav, koji je osnovan na temelju sporazuma između Ujedinjenih naroda i Kambodže. Osim sastava sudskih vijeća i drugog osoblja, internacionalizirano je i financiranje suda te materijalno i postupovno pravo koje se primjenjuje pred sudom. S internacionaliziranim kaznenim sudovima ona dijele i druge zajedničke karakteristike: *ad hoc* karakter i privremenost.

Osobitost toga suda u odnosu na sve druge internacionalizirane i međunarodne kaznene sudove jest to što je nadležan za zločine koji su počinjeni u razdoblju od 1975. do 1979. godine, dakle više od 20 godina prije osnivanja suda. To je povezano i s problemima u provedbi sudskih postupaka, jer su neki od najodgovornijih počinitelja već u poodmakloj životnoj dobi.

Osnivanje Izvanrednih vijeća pratili su višegodišnji pregovori između UN-a i Kambodže, u kojima je Kambodža inzistirala na svojim rješenjima, a u međunarodnoj zajednici, s druge strane, nije postojala snažna volja da je se prisili na ustupke. U jednom trenutku UN se čak i povukao iz pregovora. Na kraju su 2003. godine, nakon dugih i teških pregovora, Izvanredna vijeća ipak osnovana.

¹²² Skilbeck, Rupert, *Defending the Khmer Rouge*, *International Criminal Law Review*, Vol. 8, 2008, str. 423-445, str. 428.

¹²³ Grozdanic, 2010, op. cit. (bilj. 97), str. 57.

¹²⁴ Raub, 2009, op. cit. (bilj. 18), str. 1046.

¹²⁵ Financijski pregled ECCC-a od 31. svibnja 2012. godine; dostupno na: <http://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/Finacial%20Outlook%20-%2031%20May%202012.pdf> (na dan 25. 6. 2012.).

¹²⁶ Cohen, David, *Hybrid Justice in East Timor, Sierra Leone and Cambodia: Lessons Learned and Prospects for the Future*, *Stanford Journal of International Law*, Vol. 43, Br.1, 2007, str. 1-38, str. 31 i 32.

Postignuto rješenje ima neke osobitosti u odnosu na druge internacionalizirane kaznene sudove. Sastav sudskih vijeća propisan je tako da domaći suci čine većinu. Kako bi se spriječilo nadglasavanje međunarodnih sudaca, Sporazumom je uvedeno pravilo o donošenju odluka kvalificiranom većinom, koja traži glas barem jednoga međunarodnog suca za donošenje odluke. Slična rješenja postoje i za rješavanje nesuglasica između sutužitelja i suistražnih sudaca. Ipak, prihvaćeno rješenje može u iznimnim situacijama dovesti do nemogućnosti suda da donese odluku. Od drugih osobitosti tog suda može se navesti uređenje položaja žrtava u postupku, postojanje instituta istražnog suca te to da se sud koristi pravilima nacionalnog postupka dopunjenoga međunarodnim izvorima kao „osiguračima“ postizanja međunarodnih standarda kaznenog postupka.

U usporedbi s nacionalnim sudovima, ona imaju sve prednosti internacionaliziranih kaznenih sudova: postojanje političke volje za progon počinitelja, sposobnost za provedbu progona i nepristranost. Međutim, s obzirom na utjecaj izvršne vlasti na nacionalne suce, tužitelje i drugo osoblje, visoku razinu korupcije u državi te većinu koju čini nacionalno osoblje, postavlja se pitanje postoji li stvarna volja Izvanrednih vijeća za progon počinitelja i jesu li ona uistinu nepristrana kakva bi trebala biti. Potkraj 2011. godine dvoje međunarodnih istražnih sudaca i jedan međunarodni sudac Vrhovnog vijeća dali su ostavke upravo zbog političkog miješanja i onemogućivanja rada suda.

Ako ne uspiju ostvariti neovisnost o političkim pritiscima i nepristranost te se othrvati korupciji, Izvanredna vijeća ne samo što neće ostvariti svrhu svojeg osnivanja nego će ostvariti i negativan demonstracijski efekt. Pokazat će, naime, da čak ni sud u čijem radu sudjeluje međunarodna zajednica ne može promijeniti postojeće stanje te će tako djelovati negativno na uspostavu vladavine prava i osposobljavanje domaćih sudova za samostalan rad u budućnosti.¹²⁷

¹²⁷ Slično i Martin-Ortega, Olga i Herman, Johanna, *Hybrid Tribunals and Rule of Law*, Notes from Bosnia & Herzegovina & Cambodia, Just and Durable-PbP Working Paper, 2010, str. 28.; dostupno na: <http://www.uel.ac.uk/chrc/documents/WP7.pdf> (na dan 25. 6. 2012.), koji kažu da bi to moglo dovesti do skepticizma da se stvari nikada neće promijeniti i do trajnog narušavanja povjerenja u institucije.

Summary

EXTRAORDINARY CHAMBERS IN THE COURTS OF CAMBODIA: A COMPROMISE SOLUTION FOR JUSTICE?

From 1975 to 1979, at the time of the Khmer Rouge regime, between 1.5 and 1.7 million people were killed. Apart from a few trials, there had been no criminal prosecution of these crimes for over 20 years. Based on experiences with ad hoc international criminal courts, a new model of international criminal courts was developed for Cambodia. Following long and difficult negotiations, Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia were set up. This paper considers the historical and political background of the creation of the Extraordinary Chambers and the process of establishment of this court. The central part of the paper describes the basic features of the Chambers, especially the solutions that arose as a result of a compromise between the international community and Cambodia. Since the achieved solution was criticised from the very beginning for failing to secure the administration of justice, this paper studies the work of the Extraordinary Chambers to date in order to discover whether this criticism is justified.

Keywords: *Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, Cambodia, internationalised criminal courts, hybrid criminal courts, international criminal law*

Authors:

Marin Bonačić, MSc

Assistant Lecturer, Department of Criminal Procedural Law, Faculty of Law, University of Zagreb

Dijana Hrستیć, LL.M

Court Trainee at the County Court in Zagreb